

سازمان تعزیرات حکومتی

معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع تخلف

اداره کل پیشگیری های اجتماعی

بر ترازوی بر ترازوی انصاف انصاف احتکار احتکار

آدرس: بالاتر از میدان ولیعصر (عج) جنب

سینما آفریقا سازمان تعزیرات حکومتی

تلفن: ۶۶۹۶۳۹۹۶

تیر ۱۴۰۰

احتکار

در هر جامعه، متناسب با آن ارزش‌هایی تعریف شده که مورد توجه و احترام می‌باشد و از آن به نام **ارزش اجتماعی** یاد می‌کند، بطوری که عموم مردم موظف به رعایت آن‌ها می‌باشند و عدم رعایت آن، مسائل و معضلاتی را به همراه دارد که از مهم‌ترین آن‌ها، آسیب‌ها و **مسائل اقتصادی** است. استفاده از کالا و خدمات برای تأمین مایحتاج مصرفی شهروندان، امری ضروری و اجتناب ناپذیر می‌باشد؛ از این رو هرگونه اخلاف در تولید و توزیع آن‌ها می‌تواند جامعه و مدیریت آن را به چالش بکشانند. تخلفات اقتصادی نوعاً به منظور کسب سود بیشتر توسط تولید کنندگان و عرضه کنندگان انجام می‌گیرد. این تخلفات علاوه بر اینکه رقابت را دچار اخلاف می‌کنند، به طور مستقیم حقوق مصرف کننده را نیز تضییع می‌نمایند. برخی از این تخلفات به صورتی کم اهمیت جلوه می‌کنند که حتی تبدیل به عرف تجاری در داد و ستدهای عمومی شده‌اند. از جمله این تخلفات می‌توان به «عدم صدور فاکتور»، «فروش اجباری همراه با جایزه»، «عدم درج قیمت»، «تبلیغات خلاف واقع» و ... اشاره کرد که با دقت و توجه به این تخلفات، می‌توان مانع تخلفات بزرگتری چون «احتکار» و «گرانفروشی» شد.

یکی از موضوعات مهم که توانسته اقتصاد کشورمان را با چالش‌های جدی مواجه نماید، **احتکار** است. این پدیده، امری پر سابقه و یک **دشواری بزرگ اجتماعی** است که برخاسته از حرص و آزمندی انسان است و نیز از روش‌های کسب درآمد و سود نامشروع بوده که اسلام آن را منع نموده است. احتکار در واقع نوعی کاهش و یا متوقف کردن جریان توزیع کالا توسط عده‌ای از افراد جامعه با توجه به وضع بازار و به خصوص تقاضای تحریک شده‌ی خریداران، به منظور بالا بردن قیمت و درآمد حاصل از افزایش قیمت کالا می‌باشد که سرانجام موجب کمبود کالا، تنگ شدن معیشت مردم و افزایش صعودی قیمت‌ها می‌گردد.

احتکار یکی از مصادیق روردرویی و تعارض بین حقوق فرد و حقوق جامعه است، زیرا مالک کالا به موجب حق فردی خود می‌تواند در مال خود به هرگونه می‌خواهد تصرف کند ولی از سوی دیگر حفظ حقوق جامعه ایجاب می‌کند که مالک از تصرفاتی که موجب زیان رساندن به مردم است خودداری کند. چرا که حق مالکیت بر اموال خود حقی مسلم و قطعی است ولی در مواردی که این حق با حقوق اجتماعی تعارض پیدا کند به حکم عقل و شرع باید حقوق اجتماعی را مقدم بر حقوق فردی دانست و لازم است، محدود و کنترل گردد. این ملاک ترجیح در مورد احتکار مصداق روشنی دارد و طبیعی است که حق جامعه بر حق مالک کالا حاکمیت پیدا می‌کند به همین جهت حاکم محکمر را وادار به فروش کالا می‌کند.

در رفتار «احتکار» **دو گروه از کنشگران اجتماعی** وارد می‌شوند؛ یکی **محتکران اقتصادی** و دیگری **مردم عادی** که انگیزه‌ها، روش‌ها و رفتارهایشان متفاوت است و باید آن‌ها را از یکدیگر تمیز داد. از یک سو این رفتار را به مثابه یک تاکتیک اقتصادی سوداگرانه داریم؛ نظیر زمانی که شرایط سختی در پهنه اجتماعی و سیاسی ظاهر می‌شود، - مانند: جنگ، بحران‌های سیاسی، تحریم، مصیبت‌های طبیعی یا بحران‌های اقتصادی - همیشه افرادی هستند که از این مصیبت‌ها استفاده می‌کنند و فرصت را غنیمت می‌شمارند تا با سوداگری، احتکار کالاها و دستکاری در بازار سودهای کلان به جیب بزنند.

از دیگر سو، احتکار در عین حال در نزد مردم عادی نیز دیده می‌شود که هدف آن‌ها این نیست که با تغییر چرخه کالاها و نگه‌داشتن آن‌ها بار دیگر دست به فروش زده و سودی از این راه به دست بیاورند، بلکه فقط به فکر آن هستند که کالاهای مورد نیاز خود را برای مدت بسیار زیادی حفظ کنند و البته این حرکت نیز به اقتصاد و به جامعه ضربه زده و آن را نیز باید در مخالفت با مدنیت ارزیابی کرد. هر دوی این حرکات با بالا رفتن توسعه سیاسی و اجتماعی در جامعه کاهش پیدا می‌کنند.

از این رو، در مواجهه با یک مسئله، یکی از مهم‌ترین امور شناخت موضوع و شناسایی عواملی می‌باشد که موجب شکل‌گیری آن می‌گردند. در مورد مسئله احتکار به عنوان یکی از مشکلات اجتماعی، شناخت احتکار و عوامل مؤثر در شکل‌گیری آن از مهمترین عوامل در حل این معضل اجتماعی می‌باشد. سیاست‌گذار اجتماعی برای کاهش آثار منفی احتکار نیازمند شناخت احتکار و عوامل مؤثر بر رتبه بندی آنها می‌باشد تا بهتر بتواند به کنترل قیمت‌ها و ثبات و امنیت عرضه کالا در جامعه کمک کند.

با شناخت دلایل و علل شکل‌گیری احتکار می‌توان از سویی زمینه کاهش آسیب به نظام تولید داخلی و حمایت از تولیدکننده را فراهم نمود و از سوی دیگر به وسیله کنترل قیمت کالاهای اساسی، موجب بهبود رفاه آحاد مردم شد. این امر خود موجب افزایش اعتماد عمومی و افزایش در اعتماد خود سرمایه اجتماعی را افزایش خواهد داد.

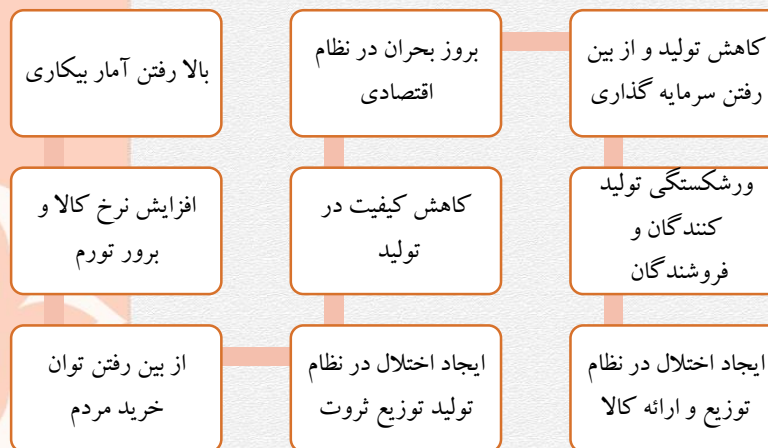
علل شکل‌گیری احتکار

از مهمترین علل شکل‌گیری احتکار می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:

- کاهش تولید و عدم موازنه عرضه و تقاضا: کاهش تولید و عدم تعادل نسبت عرضه و تقاضا در رابطه با کالاهای مصرفی، به ویژه کالاهای اساسی یکی از عوامل ایجادکننده احتکار است. افزایش تقاضا نسبت به عرضه موجب می‌گردد که محترکین قیمت‌ها را بالا برده و با انبار نمودن غیر ضروری کالا و یا عدم عرضه آن، موجبات بالا بردن قیمت را فراهم آورند. در این حالت مصرف‌کنندگان نیز اقدام به تهیه کالاها به میزان بیش از نیاز خود و انبارنمودن آن نموده و خود عاملی در جهت تشدید عملکرد محترکین می‌گردند.
- فقدان سیستم هماهنگ و صحیح توزیع: وجود یک سیستم صحیح توزیع و نظارت دقیق بر آن، توأم با تسهیل امکانات توزیع عامل مثبت و موثری در جهت ایجاد تعادل در بخش عرضه است، تا ضمن تأثیر و مساعدت در امر برنامه ریزی، از کمبودهای ساختگی ناشی از احتکار نیز ممانعت به عمل آورد.
- اختلال در سیستم توزیع، موجب می‌گردد که دلالتان و واسطه‌ها و محترکین نسبت به انباشتن کالاها، اعم از مواد اولیه که برای ساختن کالاها مورد نیاز است و نیز کالاهای تولید شده اقدام نموده و با ایجاد کمبودهای مصنوعی به افزایش هزینه تولید و قیمت کالاها دست زنند و کالاهای مورد احتکار خود را به چندین برابر قیمت به فروش رسانند.
- سودجویی و منفعت طلبی: گروهی از محترکین به انگیزه ایجاد بازار سیاه و نایاب کردن کالا و انتظار برای فرصت‌های مناسب برای فروش کالا به قیمت گزاف می‌باشند و به این وسیله صرفاً به دنبال ثروت اندوزی و تأمین منافع اقتصادی خود هستند.

- عدم آگاهی کسبه از مقررات: یکی از مشکلات عمده و اساسی که از دیرباز به دلیل ضعف سازماندهی اصناف همیشه مطرح است، عدم آگاهی اصناف از مقررات و قوانین تجاری است. بر همین اساس بسیاری از اصناف مرتکب اعمال خلاف مقررات عرضه و فروش کالا می‌شوند که بعضاً به دلیل عدم آشنایی با مقررات است.
- فرهنگ جامعه: ریشه بسیاری از مفاسد اجتماعی از جمله احتکار و گرانفروشی را بایستی در فرهنگ حاکم بر جامعه جستجو کرد. اثر اعتقادات دینی و اتکاء به مبانی معنوی در پیشگیری از وقوع اینگونه تخلفات غیرقابل انکار است. هنگامی که فرهنگ مصرفی بر یک جامعه حاکم شد، اهداف مادی، هدف نهایی یک جامعه می‌شود و برای رسیدن به این اهداف، افراد دست به انجام هر عملی خواهند زد.

پیامدهای منفی احتکار در جامعه

نقش ارزشمند مشارکت و تعامل نهادها در کاهش آثار مخرب احتکار

اهمیت آسیب‌های اجتماعی به گونه‌ای است که در زمینه کاهش و مقابله با آن‌ها هیچ سازمانی به تنهایی نمی‌تواند اقدامات موفقیت آمیزی انجام دهد؛ بنابراین مشارکت سازمان‌ها، نهادها، تشکل‌های مردم نهاد از جمله راهکارهای کاهش مشکلات اجتماعی-اقتصادی و آسیب‌های وارده بر شهر و شهروندان، بویژه جوانان (آینده سازان) است. برای تحقق چنین چارچوبی، اهتمام و تعامل سازمان‌ها می‌تواند ضمن جهت دهی به گسترش و نهادینه شدن فرهنگ اصیل ایرانی-اسلامی، کمک بایسته‌ای به داشتن جامعه‌ای توسعه یافته، سالم و با نشاط نماید.

آگاهی بخشی درباره قوانین، مقررات و بایسته‌های فرهنگی زمینه پیشگیری از تخلف را در جامعه تضمین می‌کند. زیرا بسیاری از تخلفات پیش آمده و گسترش آن ناشی از جهل به قانون و مقررات صنفی-اقتصادی بوده و نیاز است قوانین به صورت شفاف در اختیار آحاد جامعه قرار گیرد تا بتوان نسبت به کاهش و خنثی سازی تخلفات گام برداشت. **آشنایی مردم با مهارت‌های زندگی** می‌تواند، موجبات سالم سازی فضای کسب و کار و در نهایت کاهش تخلفات را رقم زده و با اجتماعی و فراگیر شدن سبک زندگی سالم، می‌توان در جهت کاهش هزینه‌های اجتماعی اقدام نمود.

شکل‌گیری معضل **احتکار** دارای آثار و تبعات مخرب و جبران‌ناپذیری است که بر مردم و پیکره جامعه وارد می‌شود و برای پیشگیری از مسائل اجتماعی - اقتصادی این پدیده شوم مستلزم حضور فعال سازمان‌ها، نهادهای دولتی و غیردولتی می‌باشد. زیرا در بیان هر نوع اقدامی باید ابتدا به ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی، و سپس به بالابردن سطح آگاهی‌های عمومی، مشارکت مردم، همچنین ایجاد اقتصاد صحیح مبتنی بر رفاه و آسایش مردم تاکید داشت.

❖ از جمله راهکارهایی که می‌تواند آثار مخرب احتکار را مهار نماید، عبارتند از:

- افزایش آگاهی **آحاد جامعه** از فعالیت اقتصادی سالم و کسب معاش حلال و نیز تبعات و عوارض معضل احتکار
- جلب مشارکت **گسترده مردم** با اطلاع رسانی در خصوص مقابله با پدیده احتکار برای سالم سازی فضای کسب و کار
- تشویق **کسبه** به فعالیت اقتصادی قانونمند
- برقراری **سیستم توزیع کارآمد** و نظارت بر احتکار
- اصلاح **سبک زندگی** و فرهنگ سازی به جهت **اعتدال گرایی**
- **نزدیک کردن درآمد مصرف کنندگان** و تشویق در جهت صرفه جویی و اطمینان از تثبیت قیمتها
- دعوت مردم به جهت **حفظ حقوق همدیگر**، پایبندی به **احکام اسلامی** و ذکر عواقب ذنبوی و اخروی پایمال کردن حق الناس
- دعوت مردم به همکاری با **دست اندرکاران و مجریان اقتصادی** و نیز **همیاری همه جانبه با مسئولان** به جهت مبارزه با پدیده احتکار
- بهره‌گیری از **نظارت و کنترل فرهنگی نرم**، **بازرسی منظم**، مقتدر، نظام‌مند و ادواری
- تشویق **تجار و فعالین اقتصادی** در جهت ارائه خدمات با تکیه بر **آموزه‌های دینی و در چارچوب وظایف صنفی**
- توسعه **معنویت، فضایل اخلاقی - اقتصادی** و ارزش‌های فرهنگی در **آحاد مردم**
- **مشارکت دستگاه‌ها** در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی و اجرای برنامه‌های متنوع و آموزنده در راستای بالا بردن سطح آگاهی مردم و نیز صیانت از **کانون خانواده و جامعه**

مجازات قانونی احتکار

احتکار از مصادیق تخلف صنفی محسوب می‌شود. طبق **ماده ۶۰ قانون نظام صنفی:**

احتکار: عبارت است از نگهداری کالا به صورت عمده با تشخیص مراجع ذیصلاح و امتناع از عرضه آن به قصد گران‌فروشی یا اضرار به جامعه پس از اعلام ضرورت عرضه از طرف وزارت بازرگانی یا سایر مراجع قانونی ذی‌ربط.

- جریمه احتکار، با عنایت به دفعات تکرار در طول هر سال به شرح زیر است:

مرتبه اول - الزام محکوم به عرضه و فروش کل کالاهای احتکار شده و جریمه نقدی معادل هفتاد درصد (۷۰٪) قیمت روز کالاهای احتکار شده

مرتبه دوم - الزام محکوم به عرضه و فروش کل کالاهای احتکار شده و جریمه نقدی معادل سه برابر قیمت روز کالاهای احتکار شده و نصب پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی و تعطیلی محل کسب به مدت یک ماه

مرتبه سوم - الزام محکوم به عرضه و فروش کل کالاهای احتکار شده و جریمه نقدی معادل هفت برابر قیمت روز کالاهای احتکار شده و نصب پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی و تعطیلی محل کسب به مدت سه ماه

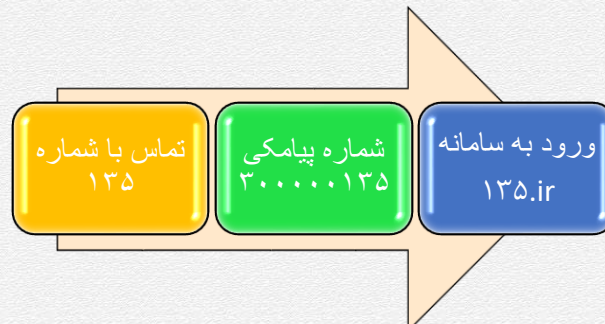
تبصره ۱ - عدم اعلام موجودی کالا به صورت ماهیانه به اتحادیه مربوطه توسط تولیدکنندگان و توزیع کنندگان عمده و خرده فروشانی که کالاهای خود را به صورت عمده در انبار یا هر محل دیگری نگهداری می کنند صرفاً در مورد کالاهایی که کمیسیون نظارت ضروری تشخیص بدهد تخلف محسوب می شود و با متخلفان برابر مقررات مربوط رفتار می شود.

تبصره ۲ - برای کشف تخلف در صورتی که قرائنی حاکی از صحت گزارش و ضرورت ورود به محل اختفاء یا احتکار کالا باشد در صورت عدم اعلام موجودی موضوع تبصره (۱) این ماده، حسب مورد، شعب سازمان تعزیرات حکومتی با رعایت مقررات قانونی و تحت نظارت مدیر کل استان یا رئیس اداره تعزیرات حکومتی شهرستان، اجازه ورود به محل یاد شده را صادر می کند و نیروی انتظامی موظف به اجرای دستور ابلاغ و اجرای احکام شعب سازمان تعزیرات حکومتی است.^۱

طریقه اعلام گزارش یا ثبت شکوائیه مردمی

بهترین روش اعلام، استفاده مستقیم از سایت سازمان تعزیرات حکومتی است. که به دو شیوه می توانید تخلف واحدهای صنفی را گزارش نمایید. **روش اول** ثبت شکوائیه است. با وارد شدن به قسمت ثبت شکوائیه و پر کردن یک سری از اطلاعات اولیه، مشخصات خودتان به عنوان شاکی، مشخصات متهم (منظور واحد متخلف است)، خلاصه شکایت خود را مطرح می کنید و در پایان یک کد پیگیری دریافت خواهید کرد. با این کد می توانید نسبت به فرآیند رسیدگی به شکایت تان آگاه و پیگیر آن باشید.

در **روش دوم**، پس از ورود به صفحه اصلی سایت سازمان، وارد قسمت سامانه ی جامع ثبت و پاسخ گویی به شکایات می شوید اما به جای ثبت شکوائیه وارد گزینه ی گزارشات مردمی می شوید و مانند قسمت قبلی یک سری اطلاعات اولیه را ثبت می کنید.

^۱ - شایان ذکر است در سایر قوانین جاری از جمله: بند "ب" ماده ۱ - قانون اخلاصگران در نظام اقتصادی (۱۳۶۹) و ماده ۴ - قانون تعزیرات حکومتی در خصوص احتکار مجازات های در نظر گرفته شده است.